

POZNAŃSKIE TOWARZYSTWO PRZYJACIÓŁ NAUK

Justyna Kobus

Studia nad fleksją rzeczownika w gwarach wielkopolskich

POZNAŃ 2019

WYDAWNICTWO POZNAŃSKIEGO TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK

Spis treści

Wstęp	9
Stan badań	10
Cel pracy i założenia metodologiczne	12
Charakterystyka materiałów	16
1. Materiały pozyskiwane w latach 50. – <i>Teksty gwarowe...</i> Zenona Sobierajskiego	16
2. Materiały z lat 70. i 80. – <i>Atlas języka i kultury ludowej Wielkopolski</i> oraz kwestionariusze atlasowe	20
3. Materiały współczesne – pozyskiwane po 2000 roku	32
Charakterystyka punktów badawczych	36
Charakterystyka informatorów	45
Rozdział I. Dynamika form fleksyjnych w obrębie rodzaju gramatycznego	57
1. Wariantywność rodzaju rzeczowników w wielkopolskich materiałach gwarowych	61
2. Wariacje rodzajowe w nazwach istot młodych	86
3. Opozycja męsko- i niemęskoosobowości – problem z rozróżnieniem klas rodzajowych	90
Rozdział II. Ewolucja form gwarowych w kategorii przypadku	101
1. Mianownik	102
2. Dopełniacz	116
3. Celownik	148
4. Biernik	154
5. Narzędnik	164
6. Miejsownik	170
7. Wołacz	179
Rozdział III. Przeobrażenia form fleksyjnych rzeczownika a jego liczba	181
1. Plurale tantum	182
2. Dualis	190
Podsumowanie	203
Bibliografia	207
Spis tabel	217
Indeks wyrazów i form	219

Wstęp

Gwary wielkopolskie są jedynymi w Polsce, które nie doczekały się kompleksowego opracowania któregośkolwiek wycinka systemu językowego. Od lat system gwarowy pozostaje w stadium nieodwracalnej dezintegracji. Obecnie nie sposób mówić o systemie jako układzie pewnych niezmiennych cech gramatycznych. Trudno zatem byłoby opisać cechy systemowe według wzorcowych paradygmatów. Można raczej na tym etapie ewolucji gwar mówić o opisie tego, co zostało jeszcze w mowie mieszkańców wsi z dawnych, tradycyjnie rozumianych gwar i w jaki sposób cechy stare koegzystują ze współczesną gramatyką (lokalnego, dialektalnego) języka mówionego. Warto zatem przyjrzeć się materiałom dialektalnym współczesnym i tym, które zostały po dialektologach minionego okresu jako ogniwom łączącym starą jakość (tradycyjnie rozumiane gwary) ze swoistym współczesnym *novum* (nazywanym przez dialektologów językiem mieszkańców wsi).

Przedkładana monografia ma charakter opracowania dotyczącego jednego tematu skupionego wokół kategorii imiennych rzeczownika. Przedmiotem niniejszego opisu uczyniłam przede wszystkim zjawiska fleksyjne obserwowane we współczesnym języku mieszkańców wielkopolskich wsi (czyli w materiałach pozyskanych w terenie po 2000 r.) z odniesieniami do materiałów wcześniejszych (tj. od lat 50. do 80. XX w.) dotyczących opisywanych zagadnień. Opracowanie to nie pretenduje zatem do miana opisu całościowego – jest deskrypcją ciekawszych zjawisk i mechanizmów językowych zaobserwowanych w mowie badanych Wielkopolan. Zależało mi bowiem na ukazaniu swoistej dynamiki zmian, nie na opisie statycznym typowych cech systemowych.

Mówiąc o problemach charakterystyki zagadnień systemowych, łatwo zauważyć, że pewne obszary w tej kwestii są bardziej, inne mniej badane. Myślę, że można śmiało twierdzić, iż wyczerpująco została opisana fonetyka gwarowa, szeroko opisywane są zagadnienia leksykalne, dużym zainteresowaniem cieszy się słowotwórstwo, znacznie mniej „popularna” wydaje się fleksja gwarowa.

Struktura pracy przedstawia się następująco: po części dotyczącej stanu badań i założeń metodologicznych zostaną umieszczone rozdziały, które odnoszą się do wybranych zagadnień mających związek z kategorią przypadku, liczby i rodzaju, opatrzone odpowiednim podsumowaniem. Całość zamyka bibliografia, spis tabel oraz indeks wyrazów cytowanych z poszczególnych grup źródłowych.